

Рассматриваются позитивная и негативная грани проявления толерантности и интолерантности. Теоретично обоснована диалектика этих понятий, которая намного сложнее, чем только утверждения о том, что “толерантность – это хорошо, а интолерантность – это плохо”.

Ключевые слова: “толерантность”, “интолерантность”, воспитание детей, особенности индивидуума.

МАТИЕНКО О. С., ДАКАЛЮК О. О. Semantic loading of ponyatiy “tolerance” and “intolerance”.

Interpretation of the conception of tolerance is done. Positive and negative sizes of displaying tolerance and intolerance are analysed. The dialectics of these conceptions is theoretically based.

Keywords: “tolerance”, “intolerance”, education of children, features of individual.

Мукан Н. В.

Національний університет “Львівська політехніка”,

Гук Л. І.

Львівський інститут економіки і туризму

СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ЧИННИКИ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЕГЕРТОНА РАЕРСОНА

У статті вивчаються суспільно-історичні, культурні та освітні чинники, що вплинули на становлення й розвиток особистості Егертона Раерсона – одного із найкращих управлінців у галузі освіти Канади ХІХ століття. Автори аналізують ранні роки життя педагога, його соціальне походження та освіту.

Ключові слова: Егертон Раерсон, суспільно-історичні та культурно-освітні чинники, становлення особистості.

Егертон Адольфус Раерсон (1803–1882) увійшов в історію Канади як політик, громадський діяч, педагог, основоположник системи загальношкільної освіти провінції Онтаріо. Оскільки інші новоутворені провінції перейняли систему освіти провінції Онтаріо як найбільш досконалу на той час, Е. Раерсона по праву можна вважати засновником системи загальношкільної освіти всієї Канади. Закладені ним основи управління системою шкільної освіти, постійно вдосконалюючись, ефективно застосовуються на території всієї Канади і в наш час. А розроблені ним законопроекти щодо розвитку шкільної освіти 1850 р. та 1871 р., прийняті парламентом, й досі лежать в основі шкільного законодавства провінції у консолідованій формі. Вивчаючи творчий шлях Е. Раерсона, важливим є дослідження суспільно-історичних та культурно-освітніх чинників розвитку його особистості, а також розгляд основних подій у житті педагога, що мали значний вплив на його педагогічну діяльність.

У зарубіжній англійській науково-педагогічній літературі життєвий та творчий шлях Е. Раерсона був предметом численних досліджень науковців, в

тому числі Д. Уілсона, Н. Бервоша [4], Д. Путмана [12], А. Фіоріно [6], та багатьох інших дослідників. В українській педагогічній науці педагогічна та управлінська діяльність Е. Раєрсона розглядається фрагментарно та у контексті вивчення інших науково-педагогічних проблем, пов'язаних зі становленням шкільної освіти Канади у ХІХ ст. Окремі аспекти діяльності педагога знаходимо у публікаціях С. Боднар [1], Л. Карпинської [2], З. Магдач [10], Н. Мукан [3], однак комплексного дослідження проведено ще не було.

Метою статті є дослідження життєвого та творчого шляху Е. Раєрсона. Відповідно до мети визначено такі завдання: розглянути особливості становлення особистості Е. Раєрсона й дослідити основні суспільно-історичні та культурно-освітні чинники розвитку особистості педагога.

Гіпотезою дослідження є припущення, що вивчення історичної ретроспективи шкільної освіти та впливу на її розвиток поглядів і діяльності Е. Раєрсона забезпечить можливість глибокого розуміння її сучасного стану, особливостей організації та умов, в яких вона реалізується.

Е. Раєрсон народився 1803 р. у м. Шарлотвіль, графства Норфок, розташованого у Верхній Канаді (сучасна територія провінції Онтаріо). На суспільно-політичні погляди Е. Раєрсона значно вплинули два основні фактори ранніх років його життя. Передусім, це лоялістські погляди його батька Дж. Раєрсона та дядька С. Раєрсона, які народились в Америці та під час американської революції перебували на службі у лаві лоялістів. Лоялістами називали американських колоніалістів, які залишились вірними британській короні під час американської революції і виступали за збереження північноамериканських колоній у складі Великої Британії. Згодом підтримання британських традицій проявиться у поглядах Е. Раєрсона під час перебування на посаді головного управителя освіти, у формі відмови від американських підручників та започаткуванні використання ірландських читанок у школах Канади.

Усіх чотирьох дітей у сім'ї Раєрсонів виховувала мати, яка була методисткою. Хлопчик змалку вивчав основи християнської моралі й від матері глибоко перейнявся релігійним духом.

У віці 18 років Е. Раєрсон приєднався до Методистської церкви (течія методизму виникла у ХVІІІ ст. в Оксфорді, відділившись від англіканської церкви, а особливого поширення набула у Сполучених Штатах) та висловив бажання стати проповідником. Таким чином, другим важливим фактором, що вплинув на формування особистості Е. Раєрсона та його поглядів, стало християнство, а саме методизм, широко розповсюджений наприкінці ХVІІІ – початку ХІХ ст. на американському континенті. Отже, лоялізм та методизм лягли в основу суспільно-політичних, а згодом і педагогічних поглядів Е. Раєрсона.

Хоча Е. Раєрсон змалку разом зі старшими братами працював на фермі

свого батька, сім'я Раєрсонів була достатньо заможною, щоб забезпечити дітям належну освіту. Хлопчик почав відвідувати районну граматичну школу (London District Grammar School), а у період із 1821 по 1823 рр. був помічником у граматичній школі, в якій його старший брат працював учителем. Саме тут Е. Раєрсон отримав основи класичної освіти, вивчив латинську та грецьку мови, а також вперше ознайомився із літературними творами, що значно вплинули на його подальшу діяльність. Юнак змалку проявляв інтерес до навчання. В автобіографії педагога знаходимо такі рядки: "...я вчився з третьої до шостої години ранку, вдень завжди носив у кишені книгу, щоб повторювати тяжкі місця, перечитувати та вивчати на пам'ять, а ввечері ще раз вголос повторював вивчене..." [11, с. 26].

Відомий канадський історик Д. Ходгінс, досліджуючи творчий шлях Е. Раєрсона, зауважує: "... тогочасні звички Е. Раєрсона у навчанні характеризують і його подальшу діяльність. Він був невтомним учнем; з головою занурювався у вивчення англійських предметів – граматики, логіки, риторики – та класичних дисциплін; ... гострота його розуму та пера [у подальшій діяльності] дивувала лише тих, хто був незнайомий із його старанністю й ретельністю попередньої підготовки" [8, с. 4].

На формування морально-естетичних та релігійних поглядів педагога значно вплинули твори відомих тогочасних філософів та суспільно-політичних діячів. Серед них – праці відомого англійського філософа та християнського апологета В. Пейлі. Відомий своїм аргументом на користь розумного задуму в природі у книзі "Природна теологія" (1802 р.) В. Пейлі стверджує, що подібно до того, як складний годинниковий механізм обґрунтовує існування годинникаря, який створив його, так організованість і доцільність, що панують у світі, підтверджують існування великого Творця – Бога. В іншому творі – "Принципи моральної та політичної філософії" – автор розглядає Біблію як основу морального існування людини. Поняття доброчесності, на думку автора, полягає у чиненні добра людям відповідно до Божих законів. Це є запорукою вічного щастя [6]. Згодом "Принципи моральної та політичної філософії" В. Пейлі були запроваджені Е. Раєрсоном в обов'язкову навчальну програму Коледжу Вікторії.

Праця "Теологічні інститути" Р. Уотсона, одного із найвидатніших представників течії методизму XIX ст., теж вплинула на моральні погляди Е. Раєрсона. На думку Р. Уотсона, людина повинна коритись Богові тому, що вона завдячує Йому як Творцеві усього живого на Землі. Як Творець, Бог має право повністю управляти людиною, тому вона повинна виконувати усі Його настанови. Ця ідея прослідковується в одному із пізніх творів Е. Раєрсона – "Перші уроки християнської моралі" [6].

Для того щоб стати юристом, Е. Раєрсон продовжив своє навчання у граматичній школі м. Гамільтон. Виснажливе й безперервне навчання значно підірвало імунітет і здоров'я юнака. Взимку 1824 р. Е. Раєрсон тяжко захворів.

Зрештою, йому вдалось одужати, після чого він твердо вирішив повністю присвятити себе служінню Богові.

Ставши священиком Методистської церкви, Е. Раєрсон отримав район м. Йорк та декілька прилеглих до нього містечок (сучасні території м. Торонто). Передбачалося, що молодий священик має провести понад 30 зібрань. Щоб об'їхати всю парафію, необхідно було витратити близько чотирьох тижнів, долаючи непрохідні та ще неосвоєні дороги й болота верхи на коні, а деколи і пішки, ночуючи в хижинах першопоселенців цієї території. Однак, люди радо приймали священика. Досвід, який Е. Раєрсон отримав, побувавши серед простих людей, побачивши їхній побут і тяжкі умови їхнього життя, він пізніше використає для забезпечення якнайкращих умов здобуття освіти для цих людей.

На початку XIX ст. методистам активно протистояла англіканська церква, прихильники якої твердо відстоювали свою першість на території Верхньої Канади, вважаючи методистів проамериканськими, такими, що пропагують демократичні, республіканські інтереси. Протистояння між методистами та англіканською церквою посилились із виходом у 1826 р. памфлету Дж. Страчана, який обґрунтовував історичну прерогативу англіканської церкви у Верхній Канаді та описав методистів як обмежених американських ентузіастів, які нічого не знають про релігію та непередбачувані у власних політичних інтересах.

Е. Раєрсон відповів статтею на захист методизму у газеті "Колоніальний адвокат". Заперечуючи закиди щодо неосвіченості методистів, Е. Раєрсон навів численні докази фактів усесторонньої обізнаності методистських священнослужителів, а також заперечив американське походження більшості з них. Відповідь Е. Раєрсона була настільки вдалою, що привернула увагу багатьох суспільно-політичних діячів, а сам автор став одним із провідних ораторів-методистів, пропагуючи рівноправність релігійних гілок. Завдяки сильному тиску зі сторони громадськості, упродовж наступних чотирьох років Законодавча асамблея Верхньої Канади прийняла низку законів, що дозволяли діяльність різних релігійних гілок. Згідно з цими законами виділялось місце на спорудження церков, будинків для парафіяльних священиків, цвинтарів, надано дозвіл на проведення церемоній вінчання. Крім цього, претензії англіканської церкви на монополію користування релігійними фондами були відхилені [12].

У 1829 р. Е. Раєрсон був обраний редактором першої методистської газети "Крістіан гардіан" (Christian Guardian). Численна методистська спільнота Верхньої Канади, редакторський талант і красномовність очільника газети зробили її за десятиліття однією із найпопулярніших газет колонії. Упродовж перших трьох років тираж газети зріс від 500 до 3000 примірників. Е. Раєрсон заснував також маленьку книгарню, яка згодом переросла у видавництво, відоме в Канаді на сьогодні під назвою "Преса Раєрсона" (The

Ryerson Press). Обіймаючи посаду редактора цієї газети, Е. Раєрсон відзначився активною суспільно-політичною діяльністю. Він неодноразово відвідував Англію, побував із візитом в Америці.

У 1840 р. Е. Раєрсон покидає посаду редактора "Крістіан гардіан" та стає священником церкви Аделаїди у м. Торонто й на два роки відходить від суспільно-політичного життя. У 1841 р. його призначають директором Коледжу Вікторії – першого канадського коледжу, що отримав повноваження університету. Однак він до 1842 р. формально залишається на посаді священника.

40-ві рр. XIX ст. відзначились активною діяльністю Е. Раєрсона на політичній арені країни, завдяки чому він особисто познайомився із відомими політичними діячами того часу. У жовтні 1844 р. Е. Раєрсона призначили на посаду головного управителя освіти провінції Верхня Канада.

Політичні опоненти гостро критикували призначення Е. Раєрсона, ставлячи під сумнів компетентність і навіть освіченість новопризначеного головного управителя освіти. В одному із випусків газети "Глоуб" 28 травня 1844 р. про Е. Раєрсона знаходимо такі рядки: "... зовсім несприйнятливим є для більшості освічених людей країни, щоб їх представляв той, хто має поверхневі знання деяких англійських предметів, і не володіє математикою й класичними дисциплінами, і щоб йому довірили освіту країни, більшість молодих людей якої мають набагато глибші знання, ніж той, хто їх представляє" [12, с. 23].

Дж. Путман у книзі "Егертон Раєрсон та освіта у Верхній Канаді" влучно зауважує, що назвати педагога недостатньо освіченим могла тільки недалекоглядна людина. Кожна постать в історії повинна оцінюватись відносно ступеня використання її власних можливостей. А тому жоден суспільно-політичний діяч Канади не стоїть вище за Е. Раєрсона. "Він міг знати трохи латиської мови і ще менше – грецької, він міг зовсім не знати що таке біном Ньютона..., однак він знав, що тисячі хлопчиків та дівчаток у віддалених районах Канади зростають у нещасті; він знав, що середні школи Верхньої Канади не стали набагато ефективніші, ніж вони були тридцять років тому; він знав, що країна володіла більш як достатніми ресурсами для забезпечення належної освіти усім її жителям. Більше того, він відчував, що маючи свободу дій та підтримку, він за короткий період часу зможе змінити систему освіти на краще" [12, с. 24].

Отже, у результаті проведеного дослідження з'ясовано, що основними чинниками, які мали вплив на розвиток та становлення особистості Е. Раєрсона, були релігійні погляди родини, політичні переконання батька, класична освіта у граматичній школі, філософські та моральні вчення В. Пейлі та Р. Уотсона. У результаті активної суспільно-політичної, громадської та просвітницької діяльності педагога ці погляди були втілені у систему освіти провінції Онтаріо.

Використана література:

1. Боднар С. Из истории подготовки учителей в Канаде / С. Боднар // Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.jurnal.org/articles/2011>
2. Карпинська Л. О. Формування професійної майстерності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Канади : дис. ... канд. пед. наук. / Л. О. Карпинська. – Одеса, 2006. – 221 с.
3. Мукан Н. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади : дис. ... канд. пед. наук. / Н. В. Мукан. – Київ, 2006. – 322 с.
4. Burwash N. The Makers of Canada. Egerton Ryerson. / N. Burwash. – Toronto : Morang & Co Limited, 1906. – 303 p.
5. Child A. The Ryerson Tradition in Western Canada, 1871–1906 / A. Child // Egerton Ryerson and His Times. – [eds. N. McDonald, A. Chaiton]. – McMillan of Canada, 1978. – P. 279-301.
6. Fiorino A. The Moral Foundation of Egerton Ryerson's Idea of Education / A. Fiorino // Egerton Ryerson and His Times. – [eds. N. McDonald, A. Chaiton]. – McMillan of Canada, 1978. – P. 59-80.
7. Hodgins D. Ryerson Memorial Volume: prepared on the occasion of the unveiling of the Ryerson Statue in the grounds of the Education Department on the Queen's birthday, 1889 / D. Hodgins. – Toronto, Warwick & Sons 68 and 70 Front street west, 1889. – 146 p.
8. Hodgins G. The Rev. Egerton Ryerson, D.D., LL.D / G. Hodgins. – Microfiche series. – Canadian Institute for Microproductions, 1986. – 8 p.
9. Houston S., Prentice A. Schooling and Scholars in Nineteenth-Century Ontario / S. Houston, A. Prentice. – University of Toronto Press, 1988. – 418 p.
10. Mahdach Z. Ryerson's Views on the System of Public Instruction in Ontario / Z. Mahdach // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції “Наука України: перспективи та потенціал”. – Одеса : Поліграфічний центр Сору Art. – 2011. – С. 108-110.
11. The Story of My Life (by the late Rev. E. Ryerson) / ed. by G. Hodgins. – Toronto : William Briggs, 1883. – 643 p.
12. Putman J. H. Egerton Ryerson and Education in Upper Canada / J. Putman. – Toronto : William Briggs, 1912. – 272 p.

МУКАН Н. В., ГУК Л. И. Общественно-исторические и культурно-образовательные факторы становления и развития личности Эгертона Раерсона.

В статье изучаются общественно-исторические, культурно-образовательные факторы становления и развития личности Эгертона Раерсона – одного из лучших управленцев в сфере образования Канады XIX века. Авторы анализируют ранние годы жизни педагога, его социальное происхождение и образование.

Ключевые слова: *Эгертон Раерсон, общественно-исторические и культурно-образовательные факторы, становление личности.*

NATALIYA MUKAN, LUDMYLA HUK. The socio-historical, cultural and educational factors of formation and development of egerton ryerson's personality.

The article deals with socio-historical, cultural and educational factors that influenced the formation of Egerton Ryerson's personality – one of the greatest Canadian education administrators of the 19th c. The authors analyze the early life of the pedagogue, his social and educational background.

Keywords: *Egerton Ryerson, socio-historical, cultural and educational factors, personality formation.*

Павицька К. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ПОВАГИ ДО ДИТИНИ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті теоретично обґрунтовано сутність тренінгової роботи, проаналізовано методичні основи та основні переваги використання тренінгового методу у вихованні у майбутніх учителів поваги до дитини. Визначено основні навички, уміння та якості, що формуються у процесі тренінгових занять, які необхідні для встановлення у майбутніх учителів шанобливих взаємин із дітьми.

Ключові слова: майбутні вчителі, виховання, повага до дитини, тренінг.

Нові завдання вищої освіти у XXI столітті вимагають розробки ефективних інноваційних педагогічних технологій та їх застосування в широкому масштабі. Найперспективнішою інноваційною технологією вважають тренінгову технологію – тренінг ділової комунікації, особистісного розвитку, комунікативних умінь тощо [2, с. 15].

Різні аспекти застосування психологічних та соціально-психологічних тренінгів у професійній підготовці майбутніх фахівців висвітлені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Андросюка, Е. Берна, І. Вачкова, Девіда В. Джонсона, Л. Петровської, К. Мілютіної, К. Роджерса, О. Сидоренка, В. Синьова, К. Фопеля, С. Яковенко та ін.

Зокрема, методи тренінгу для вчителів з метою підвищення професійної психолого-педагогічної компетентності розробляли Н. Анікєєва, Н. Кузьміна та ін. Питанням організації та проведення тренінгів для вчителів та студентів присвячено дослідження Л. Петровської, В. Федорчук, Т. Яценко (оптимізація особистісних та професійних якостей майбутніх викладачів), В. Киричок, А. Панфілової (комунікативні вміння), І. Авдєєвої та І. Мельникової (комунікативні технології у підготовці наставників), Р. Мороз (соціальна та педагогічна компетентність), Н. Самоукіної (релаксаційні психотехніки) тощо.

Проте, слід зауважити, що на сьогодні немає ґрунтовних спеціальних науково-педагогічних досліджень, які б висвітлювали питання виховання у майбутніх учителів поваги до дітей засобами психолого-педагогічного тренінгу.

Зважаючи на актуальність поставленої проблеми, **мета** нашої **статті** полягає в обґрунтуванні тренінгу як ефективного засобу формування у майбутніх учителів поваги до дитини.

Тренінг як одна з ефективних форм роботи почав застосовуватися у медицині із XIX ст. як різновид психотерапії. У XX ст. цей термін набув поширення у професійній освіті як різновид навчання та у практичній психології як інструмент розвитку людини. Термін “тренінг” (походить від англ. “train”, “training”) має ряд значень: навчання, виховання, підготовка,